

Odporovatelnost

Smyslem úpravy neúčinnosti právních úkonů dlužníka v insolvenčním zákoně je, aby se osoba dlužníku blízká při právních úkonech s dlužníkem přesvědčila, že je dlužník nečiní v době, kdy je v úpadku, a vede ji k tomu, aby nečinila právní úkony (nepřijímala podle nich plnění) na újmu práv věřitelů dlužníka. Jestliže se tak nezachová, musí být srozuměna s tím, že tento úkon bude v případě rozhodnutí o úpadku dlužníka insolvenčním správcem zpochybněn.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 29 ICdo 17/2013, ze dne 30.9.2015)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobce AP insolvency, v. o. s., se sídlem v P., jako insolvenčního správce dlužníka F. L., proti žalovanému Ing. A. L., zastoupenému JUDr. J.J., advokátkou, se sídlem v K., o odpůrcí žalobě, vedené u Krajského soudu v Plzni pod sp. zn. 139 ICm 3416/2011, jako incidenční spor v insolvenční věci dlužníka F. L., vedené u Krajského soudu v Plzni pod. sp. zn. KSPL 20 INS 4679/2011, o dovolání žalovaného proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 6. února 2013, č. j. 139 ICm 3416/2011, 103 VSPH 261/2012-86 (KSPL 20 INS 4679/2011), tak, že dovolání proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 6. února 2013, č. j. 139 ICm 3416/2011, 103 VSPH 261/2012-86 (KSPL 20 INS 4679/2011), se odmítá v rozsahu, v němž směřuje proti té části prvního výroku rozsudku, kterou odvolací soud potvrdil rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 29. května 2012, č. j. 139 ICm 3416/2011-58, ve výroku o nákladech řízení, proti druhému výroku, jímž odvolací soud zrušil bod II. výroku rozsudku Krajského soudu v Plzni ze dne 29. května 2012, č. j. 139 ICm 3416/2011-58, a věc postoupil Okresnímu soudu v Domažlicích, a v rozsahu, v němž směřuje proti třetímu výroku o nákladech odvolacího řízení; ve zbytku se dovolání zamítá.

Z odůvodnění :

Rozsudkem ze dne 29. května 2012, č. j. 139 ICm 3416/2011-58, určil Krajský soud v Plzni (dále jen „insolvenční soud“), že právní úkon ze dne 29. října 2009, který dlužník (F. L.) učinil spolu s bývalou manželkou (I. L.), spočívající v uzavření smlouvy darovací spojené s dohodou o zřízení práva odpovídajícího věcnému břemeni s obdarovaným žalovaným (Ing. A. L., je neúčinný (bod I. výroku), uložil žalovanému vydat do majetkové podstaty dlužníka jeho plnění z neúčinného právního úkonu a pokud to není možné, poskytnout rovnocennou náhradu (bod II. výroku), a rozhodl o nákladech řízení (bod III. výroku).

Insolvenční soud vyšel z toho, že:

1/ Dne 29. října 2009 dlužník a jeho manželka darovali žalovanému, jejich synovi, na základě „Smlouvy darovací, spojené s dohodou o zřízení práva odpovídajícímu věcnému břemeni“ (dále jen „darovací smlouva“) „budovu č. e. 3 - stavbu pro rodinnou rekreaci, budovu bez če/čp - jinou stavbu a pozemkové parcely st. p. č. 22 o výměře 137 m² a st. p. č. 23 o výměře 1239 m², vše zapsáno na LV č. 57 pro k. ú. K.“ (dále jen „nemovitosti“).

2/ 29. října 2009 činily splatné závazky dlužníka nejméně 2 168 030,76 Kč a tyto dlužník nevyrovnal ani v dalších letech, když dokonce narostly až na 5,5 mil. Kč. Tím měl insolvenční soud zároveň za vyvrácenou pravdivost přiznání dlužníka k dani z příjmu fyzických osob k 31. prosinci 2009, v němž dlužník závazky vyčíslil (jen) na 405 400 Kč.

3/ Insolvenční řízení bylo zahájeno dne 21. března 2011. Usnesením ze dne 18. srpna 2011, č. j.

KSPL 20 INS 4679/2011-A-14, insolvenční soud zjistil úpadek dlužníka a na jeho majetek prohlásil konkurs.

Na tomto základě insolvenční soud uzavřel, že žalovanému se nepodařilo vyvrátit zákonnou domněnku dle ustanovení § 240 odst. 2 zákona č. [182/2006](#) Sb., o úpadku a způsobech jeho řízení (insolvenčního zákona), tedy domněnku dlužníka úpadku v době uzavření darovací smlouvy. Naopak měl za prokázané, že dlužník měl v té době splatné závazky, které nebyl schopen vyrovnat ani v dalších letech.

Obranu žalovaného založenou na tvrzení, že nevěděl o úpadku dlužníka, považoval insolvenční soud za neopodstatněnou, neboť podmínkou neúčinnosti právního úkonu dle ustanovení § 240 odst. 2 insolvenčního zákona není vědomost o úpadku či dokonce úmysl krátiť uspokojení věřitelů. Insolvenční soud konečně neměl za podstatné ani to, že se darovaný majetek nacházel ve společném jmění manželů, neboť podle ustanovení § 205 odst. 3 insolvenčního zákona do majetkové podstaty náleží i majetek ve společném jmění dlužníka a jeho manželky. Navíc poznamenal, že v konkursu jsou oba manželé.

K odvolání žalovaného Vrchní soud v Praze v záhlaví označeným rozsudkem potvrdil rozhodnutí insolvenčního soudu ve výroku I. a III. (první výrok), ve výroku II. je zrušil a věc v této části postoupil Okresnímu soudu v Domažlicích (druhý výrok) a rozhodl o nákladech odvolacího řízení (třetí výrok).

Odvolací soud shodně s insolvenčním soudem uzavřel, že napadená smlouva naplňuje skutkovou podstatu neúčinnosti právního úkonu bez přiměřeného protiplnění podle ustanovení § 240 insolvenčního zákona. O situaci, kdy dlužník za poskytnuté plnění neobdrží odpovídající protiplnění, ať peněžité nebo nepeněžité, jde především tehdy, jestliže poskytuje své plnění jako dar – jako tomu bylo právě v dané věci.

Podle odvolacího soudu se žalovaný mylí, jestliže dovozuje, že mu insolvenční soud nesprávně odepřel obranu, kterou předpokládá úprava odporovatelnosti právních úkonů v ustanovení § 42a zákona č. [40/1964](#) Sb., občanského zákoníku (dále jen „obč. zák.“), neboť posouzení neúčinnosti právního úkonu, jenž byl učiněn za okolností předjímaných v ustanovení § 240 insolvenčního zákona, se řídí (též jde-li o právní důsledky vědomosti žalovaného o dlužníkově úmyslu krátiť věřitel) výlučně úpravou obsaženou v insolvenčním zákoně. Institut neúčinnosti právních úkonů nahrazuje v insolvenčním řízení institut odporovatelnosti upravený v ustanovení § 42a obč. zák.

K tomu odvolací soud doplnil, že definice obsažená v ustanovení § 235 odst. 1 insolvenčního zákona nevyžaduje pro závěr o neúčinném právním úkonu dlužníkův úmysl zkrátit věřitele, stejně jako ustanovení § 240 odst. 1 insolvenčního zákona (na rozdíl od ustanovení § 242 insolvenčního zákona). Proto podle odvolacího soudu nemá ani význam zjišťovat okolnosti, z nichž by bylo možné uzavřít, že žalovanému nemohl být znám úmysl dlužníka zkrátit věřitele ani při vynaložení veškeré pečlivosti.

Odvolací soud shrnul, že darovací smlouva byla uzavřena mezi osobami blízkými (rodiče a syn), takže je podstatné, zda byl dlužník v době jejího uzavření v úpadku. Zákon v tomto případě nevyžaduje zjištění, zda dlužník v úpadku byl; takový stav se totiž v ustanovení § 240 odst. 2 větě druhé insolvenčního zákona nastoluje prostřednictvím vyvrátitelné právní domněnky. Břemeno tvrzení a důkazní břemeno o tom, že dlužník v době uzavření darovací smlouvy v úpadku nebyl, má žalovaný. Tvrzeními žalovaného o skutečnostech rozhodných pro posouzení úpadku dlužníka se insolvenční soud řádně zabýval, přičemž odvolací soud přisvědčil jeho závěrům, podle nichž se žalovanému nepodařilo vyvrátit domněnku existence úpadku dlužníka v době uzavření darovací smlouvy. Podotkl, že tato zjištění a závěry ostatně žalovaný v odvolání nikterak nezpochybnil.

Podle odvolacího soudu naproti tomu není správný bod II. výroku rozsudku insolvenčního soudu. Již proto, že je neurčitý a nevykonatelný (vzhledem k tomu, že jde o nemovitosti, obstál by dle odvolacího soudu pouze výrok o jejich vyklizení, nikoliv vydání). Dalším důvodem pro zrušení této části rozhodnutí insolvenčního soudu je podle odvolacího soudu jeho předčasnost (musí mu předcházet pravomocné rozhodnutí o zjištění neúčinnosti právního úkonu a soupis majetkové podstaty) a nedostatek věcné příslušnosti. S poukazem na usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 18. listopadu 2010, sp. zn. Ncp 2311/2010, na ustanovení § 9 odst. 2, 3 a 4 zákona č. [99/1963](#) Sb., občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“), a ustanovení § 294 insolvenčního zákona odvolací soud uzavřel, že věcně a místně příslušným soudem k projednání takového nároku je Okresní soud v Domažlicích. Proto odvolací soud v této části rozsudek insolvenčního soudu podle ustanovení § 219a odst. 1 písm. a/ o. s. ř. zrušil a rozhodl o postoupení věci soudu věcně příslušnému.

Proti rozsudku odvolacího soudu, výslovně proti všem jeho výrokům, podal žalovaný dovolání, které má za přípustné dle ustanovení § 237 o. s. ř., namítaje, že dovolání spočívá na nesprávném právním posouzení věci (uplatňuje dovolací důvod dle ustanovení § 241a odst. 1 o. s. ř.), a navrhuje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Konkrétně dovolatel namítá, že darovací smlouvu nelze posuzovat pouze podle insolvenčního zákona, ale je nutné také vzít do úvahy ustanovení § 42a odst. 2 obč. zák. V této souvislosti zdůrazňuje, že nevěděl a ani nemohl vědět o tom, že je dlužník v úpadku. Rovněž tvrdí, že nemohl rozpoznat, že by dlužník měl v úmyslu zkrátit své věřitele, a poukazuje na „platné judikáty“, od nichž se podle jeho přesvědčení odvolací soud odchýlil, a to konkrétně na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. prosince 2000, sp. zn. 21 Cdo 2662/99, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. května 2001, sp. zn. 21 Cdo 1912/2000, uveřejněný pod číslem 35/2002 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 35/2002“), a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. ledna 2002, sp. zn. 21 Cdo 313/2001, které jsou – stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu označená v tomto rozhodnutí – dostupné na webových stránkách Nejvyššího soudu.

Dále dovolatel nesouhlasí ani se závěrem odvolacího soudu, podle něhož bylo pro posouzení věci rozhodující, zda dovolatel prokázal, že dlužník nebyl v době darování nemovitosti v úpadku. K tomu doplňuje, že „takovéto tvrzení a dokonce prokázání“ dovolatelem ani není možné, neboť dovolatel, „i když je synem dlužníka, nebyl jeho účetním ani jinak nekontroloval případné závazky dlužníka. Toto ostatně ani zákon od něj nevyžaduje“.

Závěrem dovolatel poukazuje na „procesní stránku věci“. Jednak vyjadřuje přesvědčení, že petit žaloby nebyl správný, přesněji byl neúplný a nevykonatelný. Dále pak namítá, že druhý výrok napadeného rozhodnutí je nevykonatelný, když má za to, že rozhodnutí insolvenčního soudu nelze zrušit a přitom věc postoupit jinému soudu, než který ve věci rozhodl v prvním stupni, zejména ne soudu, který „s danou (projednávanou) věcí neměl vůbec nic společného“.

S přihlédnutím k době vydání napadeného rozhodnutí je pro dovolací řízení rozhodný občanský soudní řád ve znění účinném do 31. prosince 2013 (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. května 2014, sen. zn. 29 ICdo 33/2014, uveřejněné pod číslem 92/2014 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek).

Nejvyšší soud se nejprve zabýval přípustností dovolání.

1/ K dovolání proti nákladovým výrokům a druhému výroku rozsudku odvolacího soudu.

Přestože dovolatel výslovně napadá všechny výroky rozsudku odvolacího soudu, ve vztahu k nákladovým výrokům (prvnímu výroku v rozsahu, v němž odvolací soud potvrdil rozhodnutí

insolvenčního soudu o nákladech řízení, a třetímu výroku, jímž odvolací soud rozhodl o nákladech odvolacího řízení) neobsahuje dovolání žádnou argumentaci. Dovolatel nijak nezpochybnuje závěry, které vedly odvolací soud k potvrzení rozhodnutí insolvenčního soudu o nákladech řízení a k rozhodnutí o nákladech odvolacího řízení.

Nadto dovolatel ve vztahu k těmto výrokům nijak nevymezuje přípustnost dovolání.

Totéž platí i pro tu část dovolání, jíž dovolatel brojí proti druhému výroku napadeného rozsudku. Dovolání je v této části pouhým popřením správnosti závěru odvolacího soudu, podle něhož byl dán důvod ke zrušení bodu II. výroku insolvenčního soudu a postoupení věci (řízení o této části žalobou uplatněného nároku) Okresnímu soudu v Domažlicích, aniž by se však dovolatel jakkoli vyslovil k přípustnosti dovolání.

Podle ustanovení § 241a odst. 2 o. s. ř. přitom platí, že obligatorní náležitostí dovolání je požadavek, aby dovolatel v dovolání uvedl, v čem spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání. Může-li být dovolání přípustné jen podle ustanovení § 237 o. s. ř. (jako v této věci), je dovolatel povinen v dovolání vymezit, které z tam uvedených hledisek považuje za splněné, přičemž k projednání dovolání nepostačuje pouhá citace textu ustanovení § 237 o. s. ř. (či jeho části).

K vymezení přípustnosti dovolání srov. především usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. září 2013, sp. zn. 29 Cdo 2394/2013, uveřejněné pod číslem 4/2014 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek. Srov. ostatně též usnesení Ústavního soudu ze dne 21. ledna 2014, sp. zn. I. ÚS 3524/13, ze dne 12. února 2014, sp. zn. IV. ÚS 3982/13, ze dne 17. dubna 2014, sp. zn. III. ÚS 695/14, a ze dne 24. června 2014, sp. zn. IV. ÚS 1407/14 (dostupná na webových stránkách Ústavního soudu).

Údaj o tom, v čem dovolatel spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání ve vztahu k výrokům, jimiž odvolací soud rozhodl o nákladech řízení a o zrušení bodu II. výroku rozsudku insolvenčního soudu, se z dovolání (posuzováno podle jeho obsahu) nepodává.

Nejvyšší soud proto dovolání v této části odmítl podle ustanovení § 243c odst. 1 věty první o. s. ř., neboť neobsahuje vymezení toho, v čem dovolatel spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání (§ 241a odst. 2 o. s. ř.), a v dovolacím řízení pro tuto vadu nelze pokračovat.

2/ K dovolání proti potvrzujícímu rozhodnutí odvolacího soudu ve věci samé.

Nejvyšší soud shledává dovolání přípustným dle ustanovení § 237 o. s. ř. ve výkladu ustanovení § 240 insolvenčního zákona ve vztahu k ustanovení § 42a obč. zák. Potud jde o otázku dovolacím soudem dosud zcela nezodpovězenou.

Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), se ze spisu nepodávají. Napadené rozhodnutí odvolacího soudu netrpí ani dovolatelem vytýkanou vadou petitu, když tato výtka navíc není ani nijak konkretizována a dovolatel se o ní zmiňuje pouze v obecné rovině bez bližší argumentace.

Nejvyšší soud se proto dále zabýval - v hranicích právních otázek vymezených dovoláním - správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl (ani nemohl být) zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází.

Pro danou věc jsou rozhodná níže citovaná ustanovení insolvenčního zákona ve znění účinném do 31. prosince 2013.

Podle ustanovení § 235 insolvenčního zákona jsou neúčinnými právní úkony, kterými dlužník zkracuje možnost uspokojení věřitelů nebo zvýhodňuje některé věřitele na úkor jiných. Za právní úkon se považuje též dlužníkovu opomenutí (odstavec první). Neúčinnost dlužníkových právních úkonů se zakládá rozhodnutím insolvenčního soudu o žalobě insolvenčního správce, kterou bylo odporováno dlužníkovým právním úkonům (dále jen „odpůrcí žaloba“) [odstavec druhý].

Dle ustanovení § 239 insolvenčního zákona může odporovat právním úkonům dlužníka v insolvenčním řízení pouze insolvenční správce, a to odpůrcí žalobou podanou proti osobám, které mají povinnost vydat dlužníkovu plnění z neúčinných právních úkonů do majetkové podstaty; jde o incidenční spor. Jestliže v době zahájení insolvenčního řízení probíhá o téže věci řízení na základě odpůrcí žaloby jiné osoby, nelze v něm až do skončení insolvenčního řízení pokračovat (odstavec první). Rozhodne-li o tom věřitelský výbor, podá insolvenční správce odpůrcí žalobu vždy. Nejsou-li v majetkové podstatě peněžní prostředky potřebné ke krytí nákladů na podání odpůrcí žaloby a vedení incidenčního sporu, může insolvenční správce podmínit podání odpůrcí žaloby nebo další vedení incidenčního sporu tím, aby mu věřitelé poskytli na úhradu těchto nákladů přiměřenou zálohu. Skončí-li incidenční spor úspěchem insolvenčního správce, mohou věřitelé, kteří zálohu poskytli, požadovat její náhradu jako pohledávku za majetkovou podstatou (odstavec druhý). Insolvenční správce může podat odpůrcí žalobu ve lhůtě 1 roku ode dne, kdy nastaly účinky rozhodnutí o úpadku. Nepodá-li ji v této lhůtě, odpůrcí nárok zanikne (odstavec třetí). Dlužníkovu plnění z neúčinných právních úkonů náleží do majetkové podstaty právní mocí rozhodnutí, kterým bylo odpůrcí žalobě vyhověno. Vylučovací žaloba není přípustná (odstavec čtvrtý).

Dle ustanovení § 240 insolvenčního zákona se rozumí právním úkonem bez přiměřeného protiplnění právní úkon, jímž se dlužník zavázal poskytnout plnění bezúplatně nebo za protiplnění, jehož obvyklá cena je podstatně nižší než obvyklá cena plnění, k jehož poskytnutí se zavázal dlužník (odstavec první). Dále se právním úkonem bez přiměřeného protiplnění rozumí pouze právní úkon, který dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku, nebo právní úkon, který vedl k dlužníkovu úpadku. Má se za to, že právní úkon bez přiměřeného protiplnění učiněný ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, je úkonem, který dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku (druhý odstavec). Právnímu úkonu bez přiměřeného protiplnění lze odporovat, byl-li učiněn v posledních 3 letech před zahájením insolvenčního řízení ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, anebo v době 1 roku před zahájením insolvenčního řízení ve prospěch jiné osoby (odstavec třetí). Právním úkonem bez přiměřeného protiplnění není a/ plnění uložené právním předpisem, b/ příležitostný dar v přiměřené výši, c/ poskytnutí plnění, kterým bylo vyhověno ohledům slušnosti, nebo d/ právní úkon, o kterém dlužník se zřetelem ke všem okolnostem důvodně předpokládal, že z něj bude mít přiměřený prospěch, a to za předpokladu, že nešlo o úkon učiněný ve prospěch osoby dlužníkovu blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, a že osoba, v jejíž prospěch byl úkon učiněn, nemohla ani při náležité pečlivosti poznat, že dlužník je v úpadku, nebo že by tento úkon mohl vést k úpadku dlužníka (odstavec čtvrtý).

Výše citovaná ustanovení insolvenčního zákona nedoznala změn od uzavření darovací smlouvy (29. října 2009) do vydání napadeného rozhodnutí.

Podle ustanovení § 42a obč. zák. (ve znění účinném do 31. prosince 2013) se může věřitel domáhat, aby soud určil, že dlužníkovy právní úkony, pokud zkracují uspokojení jeho vymahatelné pohledávky,

jsou vůči němu právně neúčinné. Toto právo má věřitel i tehdy, je-li nárok proti dlužníkovi z jeho odporovatelného úkonu již vymahatelný anebo byl-li již uspokojen (první odstavec). Odporovat je možné právním úkonům, které dlužník učinil v posledních třech letech v úmyslu zkrátit své věřitele, musel-li být tento úmysl druhé straně znám a právním úkonům, kterými byli věřitelé dlužníka zkráceni a k nimž došlo v posledních třech letech mezi dlužníkem a osobami jemu blízkými (§ 116, 117), nebo které dlužník učinil v uvedeném čase ve prospěch těchto osob, s výjimkou případu, když druhá strana tehdy dlužníkův úmysl zkrátit věřitele i při náležitě pečlivosti nemohla poznat (druhý odstavec). Právo odporovat právním úkonům lze uplatnit vůči osobě, v jejíž prospěch byl právní úkon učiněn, nebo které vznikl z odporovatelného úkonu dlužníka prospěch (odstavec třetí). Právní úkon, kterému věřitel s úspěchem odporoval, je vůči němu neúčinný potud, že věřitel může požadovat uspokojení své pohledávky z toho, co odporovatelným právním úkonem ušlo z dlužníkovy majetku; není-li to dobře možné, má právo na náhradu vůči tomu, kdo měl z tohoto úkonu prospěch (čtvrtý odstavec).

V rozsudku ze dne 27. února 2014, sp. zn. 29 Cdo 677/2011, uveřejněném pod číslem 60/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, Nejvyšší soud dovodil, že text ustanovení § 235 odst. 1 insolvenčního zákona samostatnou definici neúčinného právního úkonu dlužníka neobsahuje a že až prostřednictvím ustanovení § 240 až § 242 insolvenčního zákona se pak dává (pro insolvenční účely) obsah pojmu „zkracující právní úkon dlužníka“ a „zvýhodňující právní úkon dlužníka“. Výrazy použité v ustanovení § 235 odst. 1 věty první insolvenčního zákona (právní úkony, kterými dlužník „zkracuje možnost uspokojení věřitelů nebo zvýhodňuje některé věřitele na úkor jiných“) přitom insolvenční zákon vykládá právě jen prostřednictvím ustanovení § 240 až § 242 insolvenčního zákona. Tamtéž pak formuloval závěr, podle něhož ponechají-li se stranou právní úkony, které dlužník učinil poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, v rozporu s ustanoveními § 111 a § 246 odst. 2 insolvenčního zákona, lze podle ustanovení § 235 až § 243 insolvenčního zákona odporovat jen těm právním úkonům dlužníka, jež jsou taxativně vypočteny v ustanoveních § 240 až § 242 insolvenčního zákona.

Judikatura dále dovodila, že právo podat odpůrčí žalobu podle ustanovení § 239 insolvenčního zákona má za trvání insolvenčního řízení výlučně insolvenční správce a že přihlášený věřitel není k této žalobě věcně legitimován (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. února 2013, sen. zn. 29 ICdo 3/2013, uveřejněné v časopise Soudní judikatura č. 4, ročník 2014, pod číslem 47).

Ke vztahu mezi ustanovením § 42a obč. zák. a ustanoveními § 235 a násl. insolvenčního zákona se pak Nejvyšší soud vyslovil v usnesení ze dne 7. října 2014, sp. zn. 21 Cdo 2299/2013, uveřejněném pod číslem 34/2015 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek. V něm vysvětlil, že to, co ušlo z dlužníkovy majetku v důsledku odporovatelných (právně neúčinných) právních úkonů dlužníka, smí být (v podobě výtěžku jeho zpeněžení) zdrojem uspokojení vymahatelné (vykonatelné) pohledávky věřitele v době po zahájení insolvenčního řízení, jen jestliže rozhodnutí soudu, kterým bylo odpůrčí žalobě podané podle ustanovení § 42a obč. zák. vyhověno, nabylo právní moci buď ještě v době před zahájením insolvenčního řízení, nebo sice až po zahájení insolvenčního řízení, avšak dříve, než nabylo právní moci usnesení o úpadku. V ostatních případech plnění z odporovatelných (právně neúčinných) dlužníkových právních úkonů může být použito k uspokojení věřitelů jen tehdy, jde-li o věřitele, kteří přihlásili své pohledávky (nebo o věřitele, kteří se v rámci insolvenčního řízení uspokojují, aniž by se museli přihlásit), a jestliže na základě odpůrčí žaloby podané insolvenčním správcem podle ustanovení § 239 odst. 1 insolvenčního zákona náleží ve smyslu ustanovení § 239 odst. 4 insolvenčního zákona do majetkové podstaty.

Tamtéž dodal, že opačný závěr nelze úspěšně dovozovat ani z toho, že insolvenční správce může podat odpůrčí žalobu podle ustanovení § 239 odst. 1 insolvenčního zákona jen ve lhůtě 1 roku ode dne, kdy nastaly účinky usnesení o úpadku, a že marným uplynutím této lhůty odpůrčí nárok zaniká.

Prekluze odpůrčího nároku podle ustanovení § 239 odst. 3 věty druhé insolvenčního zákona totiž slouží k ochraně osob, které mají povinnost vydat dlužníkovo plnění do majetkové podstaty (tj. osob, v jejichž prospěch byl právní úkon učiněn nebo kterým vznikl z odporovatelných právních úkonů dlužníka prospěch), a nemůže být využívána ve prospěch uspokojování pohledávek věřitelů, kteří své pohledávky do insolvenčního řízení nepřihlásili (a tím „rezignovali“ na zásadně poměrné uspokojení věřitelů v rámci insolvenčního řízení). Účel úpadkového práva upraveného insolvenčním zákonem spočívá (rovněž) v tom, aby osoby, v jejichž prospěch byl odporovatelný právní úkon učiněn nebo kterým vznikl z odporovatelných právních úkonů dlužníka prospěch, nebyly v době po uplynutí lhůty stanovené insolvenčnímu správci k uplatnění odpůrčího nároku dále vystaveny požadavkům věřitelů, kteří se záměrem dosáhnout lepší uspokojení svých pohledávek než „poměrné“ se nepřihlásí do insolvenčního řízení a kteří chtějí využít (případnou) prekluzi odpůrčího nároku insolvenčního správce jen ve svůj prospěch; kdyby měl být správný názor žalobce, postrádalo by ustanovení § 239 odst. 3 insolvenčního zákona o lhůtě k odpůrčí žalobě pro insolvenčního správce jakýkoliv rozumný smysl.

Vycházejí z takto ustaveného judikaturního rámce, nemá Nejvyšší soud za důvodnou námitku dovolatele, který odvolacímu soudu především vytýká, že vedle insolvenčního zákona současně neaplikoval též právní úpravu odporovatelnosti obsaženou v ustanovení § 42a obč. zák.

Jak přílehavě vysvětlil již odvolací soud, právní úprava obsažená v insolvenčním zákoně v ustanoveních § 235 až § 243 je právní úpravou komplexní. Institut neúčinnosti právních úkonů nahrazuje v insolvenčním řízení institut odporovatelnosti upravený v ustanovení § 42a obč. zák., z čehož vyplývá, že úprava obsažená v občanském zákoníku se neprosadí. Nelze tedy aplikovat ani tu její část, na kterou poukazuje dovolatel a která - v mimoinsolvenčních poměrech - umožňuje žalovanému (je-li jím osoba dlužníkovi blízká) ubránit se odpůrčí žalobě, když prokáže, že úmysl dlužníka zkrátit odporovaným právním úkonem věřitele nemohl i při náležité pečlivosti poznat.

Skutková podstata neúčinných právních úkonů dlužníka bez přiměřeného protiplnění dle ustanovení § 240 insolvenčního zákona je koncipována jinak než skutková podstata odporovatelnosti dle ustanovení § 42a obč. zák. Proto jsou nepřipadné dovolatelem uvedené odkazy na judikaturu Nejvyššího soudu (rozsudek sp. zn. 21 Cdo 2662/99, R 35/2002 a rozsudek sp. zn. 21 Cdo 313/2001). Argument dovolatele, že rozhodnutí odvolacího soudu je v rozporu se závěry formulovanými v označených rozhodnutích, proto neobstojí (odkazovaná rozhodnutí vykládají jinou právní normu).

Odvolací soud správně vystihl, že k naplnění skutkové podstaty ustanovení § 240 insolvenčního zákona se nevyžaduje dlužníkům úmysl zkrátit věřitele, ale pouze zjištění, že dlužník byl v době uskutečnění zpochybněného právního úkonu v úpadku (nebo že tento právní úkon vedl k dlužníkovo úpadku). Jde-li (jako v této věci) o úkon činěný ve prospěch osoby dlužníku blízké, pak se skutečnost, že úkon byl učiněn v době, kdy byl dlužník v úpadku, předpokládá.

Z uvedeného plyne, že je nedůvodná i dovolatelova námitka, podle níž v řízení není rozhodující, zda dovolatel prokázal, že dlužník nebyl v době darování nemovitostí v úpadku. Jak shora vyloženo, z ustanovení § 240 odst. 1 a 2 insolvenčního zákona vyplývá pravý opak. Bylo proto na dovolateli, chtěl-li se odpůrčí žalobě ubránit, aby tvrdil a prokázal, že dlužník v době uzavření darovací smlouvy nebyl v úpadku, což se mu nepodařilo.

Dovolatel se mýlí i v úvaze, že „od něj zákon nevyžaduje“, aby „kontroloval případné závazky dlužníka“. Smyslem úpravy neúčinnosti právních úkonů dlužníka v insolvenčním zákoně naopak je, aby se osoba dlužníku blízká při právních úkonech s dlužníkem přesvědčila, že je dlužník nečiní v době, kdy je v úpadku, a vede ji k tomu, aby nečinila právní úkony (nepřijímala podle nich plnění) na újmu práv věřitelů dlužníka. Jestliže se tak nezachová, musí být srozuměna s tím, že tento úkon bude

v případě rozhodnutí o úpadku dlužníka insolvenčním správcem zpochybněn.

Lze tedy shrnout, že v daném případě soudy obou stupňů správně vyhodnotily, že dlužník spolu se svou manželkou poskytl plnění – daroval nemovitosti – bezúplatně, a vzhledem k tomu, že obdarovaným subjektem (žalovaným) byl syn dlužníka, tedy osoba blízká (§ 116 obč. zák. ve znění účinném v době uzavření darovací smlouvy), posuzovaly správně neúčinnost daného darování jako neúčinnost právního úkonu bez přiměřeného protiplnění dle ustanovení § 240 insolvenčního zákona, když zákon v takovém případě konstruuje vyvratitelnou právní domněnku, že právní úkon byl učiněn v době, kdy byl dlužník v úpadku (§ 240 odst. 2 věta druhá insolvenčního zákona). Osoba dlužníku blízká u této skutkové podstaty neúčinnosti právního úkonu nemá jinou možnost obrany než prokázat, že dlužník v době uskutečnění tohoto právního úkonu nebyl v úpadku. Posouzení takového právního úkonu učiněného dlužníkem v rozhodné době vůči osobě blízké není podmíněno tím, zda tato osoba věděla o tom, zda v době učinění úkonu byl dlužník v úpadku, ani tím, že dlužník měl úmysl zpochybněným úkonem zkrátit uspokojení svých věřitelů.

Právní posouzení věci odvolacím soudem je s těmito závěry v souladu.

Jelikož se dovolateli prostřednictvím uplatněné dovolací argumentace nepodařilo zpochybnit správnost rozhodnutí odvolacího soudu, Nejvyšší soud dovolání podle ustanovení § 243d písm. a/ o. s. ř. zamítl.

zdroj: www.nsoud.cz

Právní věta - redakce.

Další články:

- [Náhrada škody](#)
- [Náhrada škody](#)
- [Dražba \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Insolvenční řízení a náhrada škody \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Společenství vlastníků jednotek](#)
- [Společný nájem bytu manžely \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Valná hromada \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Zemědělská půda \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Smlouva o zápůjčce, insolvence](#)
- [Promlčení a ochrana spotřebitele](#)
- [Pozůstalost](#)